

ЛІТЕРАТУРА

1. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку: підручник. — К.: Знання, 2004. — 447 с.
2. Современный философский словарь / Под общей ред. В. Е. Кемерова — 2-е изд. — Лондон, Франкфурт-на-Майне, Париж, Люксембург, Москва, Минск / ПАНПРИНТ, 1998. — 1064 с.
3. Философский словарь / Под. ред. И. Т. Фролова. — 5-е изд. — М.: Политиздат, 1987. — 590 с.

Г. А. МАТЮШКО, ст. викладач
(Полтавський інститут економіки і менеджменту «Світоч»)

ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИКЛАДАННЯ ТЕМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Організація і діяльність суб'єктів господарювання в сучасних умовах вимагають нових підходів до системи управління їх фінансово-господарською діяльністю. Зміст таких нововведень полягає у приведенні всіх елементів системи управління у відповідність з організаційно-правовими особливостями різних форм підприємницької діяльності. Звідси і об'єктивний нині процес зростання ролі та значення таких функцій управління як облік, контроль і аналіз діяльності господарюючого суб'єкта, розробка на основі отриманої інформації стратегії і тактики роботи, які найбільше відповідають умовам, що склалися на даний момент.

Ефективність управління фінансовими ресурсами значною мірою визначається єдністю побудови бухгалтерського обліку, аналізу й аудиту таких нових для облікової практики економічних процесів ринкового господарства, як формування власного капіталу та тісно пов'язаних з ним ринку цінних паперів, інвестиційно-емісійної діяльності, дивідендної політики тощо.

Виникнення поняття «власний капітал» носить об'єктивний характер, оскільки в його основі лежать узагальнення багатомірової облікової теорії і практики. Проведений історичний аналіз економічної суті дає можливість стверджувати, що існує значна широта підходів до трактування власного капіталу як економічної категорії. Через відсутність детальної науково-методичної розробки питань економічної сутності поняття «власний капітал» та його законодавчу неврегульованість стосовно особливостей господарювання різних форм підприємницької діяльності, реалізація сучасних підходів до трактування цього питання носить не-

системний характер, що значно утруднює процес викладання дисциплін облікового спрямування. Тому на сучасному етапі розвитку ринкових відносин достатньо вагомим і актуальним значення набуває дослідження обліку, аналізу і аудиту власного капіталу як нового об'єкта вітчизняної облікової системи.

Ця проблема зумовила активізацію наукових досліджень в Україні в напрямі теоретичних і методичних розробок, що дало можливість сформулювати визначення та сформулювати базові положення обліку, аналізу і аудиту власного капіталу. Вагомий внесок у дослідження у цьому напрямі зробили такі вітчизняні вчені, як Н. Белуха, І. Бланк, Бутинець Ф., Голов С., Завгородній В., Королюк Т., Крупка Я., Кузьмінський А., Наумова Т., Питель С., Сопко В., Суторміна В., Терещенко О., Усач Б., Фаріон І. та інші. Серед зарубіжних дослідників можна виділити Андерсена Х., Балабанова І., Белобжецького І., Белоліпецького В., Єфімова О., Зуділіна А., Колдуелла Д., Нідлза Б., Новодворського В., Слабінського В., Соколова Я., Стоуна Д., Хітчінга К. та інших економістів. Висвітлення окремих питань теорії, методики та організації бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту власного капіталу авторами наукових досліджень дало можливість започаткувати теоретичне обґрунтування і подальшу розробку даної проблеми.

Проведений огляд наукової, навчальної і методичної літератури у напрямі розкриття поняття «власний капітал» дає можливість зробити висновок, що існує неузгодженість ряду проблем. Так, потребують вдосконалення і уточнення формулювання поняття «власний капітал», яке б задовольняло і теоретиків і практиків різних фахових напрямків, організації та методики обліку, аналізу і аудиту формування і руху власного капіталу, законодавчо-нормативного забезпечення формування і руху статутного капіталу на етапі створення суб'єкта господарювання, неоднозначність щодо джерел формування, порядку поповнення та використання резервного капіталу, особливостей використання додаткового капіталу, організації обліку нерозподіленого прибутку, відображення дивідендів і дивідендна політика, формування облікової політики підприємства в частині обліку і контролю за формуванням і рухом складових власного капіталу, бухгалтерська звітність як джерело інформації і база для аналізу основних економічних показників та багато інших питань.

Особливого значення висвітлені проблеми набувають на теперішньому етапі для акціонерних товариств, оскільки практично відсутня розроблена єдина методика аналізу інвестиційної привабливості із чітко визначеним набором фінансових коефіцієнтів та критеріїв їх

вибору, які б достатньо повно характеризували всю діяльність обраного для аналізу підприємства. На сьогодні в Україні діє лише один нормативний документ, зареєстрований Міністерством юстиції, а саме «Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій», Затверджена наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 23.02.1998 року № 22. Основним недоліком цього документу є те, що він складений ще до реформування бухгалтерського обліку і тому є певні ускладнення при його застосуванні у теперішній час.

Все, що викладене вище, підтверджує необхідність здійснення подальших наукових досліджень питань вдосконалення підходів до аналізу інвестиційної привабливості, зокрема в частині визначення впливу власного капіталу на неї, з метою визначення найбільш інвестиційно привабливих суб'єктів господарської діяльності.

Актуальність зазначених проблем, їх науково-методичне і практичне значення, недостатня теоретична розробка та необхідність вирішення вказаних питань і обумовили вибір теми для дискусійного обговорення.

Питання природи капіталу завжди було одним з найбільш дискусійних і складних. Для правильного наукового визначення власного капіталу можна виділити випадки, коли поняття «власний капітал» розглядається як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівнях. У загальному вигляді сутність власного капіталу підприємства можна визначити як сукупність економічних благ у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, які залучаються до економічного процесу діяльності суб'єкта господарювання без визначення терміну повернення їх власникам, і здатні генерувати доходи.

Наукові дослідження дають можливість стверджувати, що на принципи організації та методики обліку, контролю і аудиту, порядок розкриття економічної інформації у різних формах звітності та структуру власного капіталу має вплив вибір теорії капіталу. В основу сучасної обліково-аналітичної моделі покладені принципи теорії господарської одиниці, згідно з якою підприємство розглядається як юридична особа, яка фактично відокремлена від її власників. Власний капітал підприємства, сформований на момент початку діяльності й примножений на протязі функціонування, вважається власністю цього суб'єкта господарювання.

Якщо розглядати юридичну і економічну сторони щодо структури власного капіталу, то можна встановити, що специфіка власного капіталу проявляється у наявності в його структурі різних джерел, але не в їх кількості, а в якісній різноманітності. Відповідно критерієм об'єднання складових у структурі власного капіталу є

тип зобов'язальних відносин, тобто відносин з вкладниками, виникнення яких та їх зміст зумовлені певними зобов'язаннями по отриманню ними певної частини активів підприємства відповідно розміру вкладеної долі. Саме таке трактування класифікації власного капіталу відображає юридичний підхід, який відповідає сучасному розумінню цієї економічної категорії.

Виходячи з економічної природи власний капітал можна класифікувати за способом виникнення його складових у процесі господарської діяльності господарюючого суб'єкта, враховуючи організаційно-правові, галузеві та інші особливості. За економічною суттю власний капітал відображає процес створення, розподілу, використання та відтворення ресурсів у межах окремого підприємства.

Щодо особливостей, пов'язаних з обліком, аналізом і аудитом власного капіталу акціонерних товариств, можна виділити наступне:

— до початку діяльності реально функціонуючим капіталом є тільки фактично обмежена величина статутного капіталу, визначена установчими документами підприємства, й емісійний дохід, отриманий при продажу акцій вище їх номінальної вартості;

— накопиченим капіталом підприємства є приріст власного капіталу, отриманий в результаті ефективної діяльності, до складу якого необхідно включати нерозподілений прибуток, резерви прибутку, створені з метою наступної його капіталізації, та інший додатковий капітал.

Тому, враховуючи економічну природу власного капіталу підприємств з акціонерною формою власності, в його структуру доцільно було б ввести складові: вкладений і накопичений капітал. Саме такий підхід, на думку автора, дасть можливість узгодити деякі питання організації та методики обліку, аналізу і аудиту власного капіталу, уточнити класифікаційні ознаки його структури та визначити складові елементи власного капіталу як об'єкти обліку, аналізу і аудиту в системі фінансового менеджменту суб'єкта господарювання. В основі класифікацій за джерелами формування власного капіталу покладено застосування і економічного і юридичного підходів у структуруванні власного капіталу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бандурка О. М., Коробов М. Я., Орлов П. І., Петрова К. Я. Фінансова діяльність підприємства. — К.: Либідь, 2002. — С. 44—66.
2. Белуха Н. Т. Аудит. — К.: Знання, 2000. — С. 404—419.

3. *Королюк Т. М.* Формування статутного капіталу акціонерного товариства // Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України. Збірник наукових праць кафедри управління трудовими ресурсами і розміщення продуктивних сил ТАНГ. — Тернопіль: Економічна думка, 2002. — С. 252—254.

4. *Питель С. В.* Проблеми функціонування акціонерних товариств і їх власного капіталу // Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України. Збірник наукових праць кафедри управління трудовими ресурсами і розміщення продуктивних сил ТАНГ. — Тернопіль: Економічна думка, 1998. — С. 333—339.

5. *Терещенко О. О.* Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. — К.: КНЕУ, 2003. — С. 102—168.

В. В. МЕЛЬНИЧУК, канд. екон. наук, доц.
(Київський національний економічний університет)

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОТОЧНОГО ТА ПРОМІЖНОГО КОНТРОЛЮ ЗАСВОЄННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ В ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ»

Рівень підготовки фахівців будь-якого рівня насамперед визначає сучасний економічний і соціальний стан розвитку суспільства та перспективи його підвищення в майбутньому. Тому слід зосередити увагу на підготовці фахівців, які здатні приймати виважені рішення, щодо діяльності підприємства.

Дисципліна «Організація обліку в фермерських господарствах» є однією з профільюючих дисциплін бакалаврського рівня підготовки фахівців за спеціальністю «Облік та аудит», яка спрямована на вивчення особливостей обліку на суб'єктах підприємницької діяльності малого бізнесу.

Невід'ємним елементом навчального процесу є ознайомлення із предметною областю дисципліни, формування нових знань та навичок, забезпечення їх усталеності та спроможності їх відтворення студентом у власній практиці. Ефективність такого процесу визначається поточною роботою студента протягом навчального семестру.

На наш погляд, система контролю засвоєння знань студентами поділяється на:

- поточний контроль;
- поточний;
- проміжний;
- підсумковий контроль (у формі іспиту).